

Væksten i den offentlige sektor i Danmark 1960-75 i internationalt perspektiv

Jorn Henrik Petersen

Institut for Samfundsvidenskab, Odense Universitet

SUMMARY: On the basis of data for 1960 and 1975 as reported in the Yearbook of National Accounts Statistics (U.N. 1978) are calculated various indicators of the growth of the public sector in 15 countries. The indicators are determined in current and fixed prices and illustrate the development of government consumption expenditures, government transfer outlays as well as the total public sector expenditures. The aim of the paper is to determine some characteristics of the development of the public sector in Denmark compared to the development in other countries. It is hypothesized that institutional features are decisive for the differences in developmental patterns reported. Analyses of this hypotheses, however, require data more disaggregated than actually existing on a comparable basis.

I 1976 hævdede Beck (1976), at der var tendens til, at den offentlige sektor ikke længere voksede relativt. Dette resultat fremkom, fordi Beck fokuserede på udviklingen i de offentlige udgifter i konstante priser i forhold til udviklingen i bruttonationalproduktet i konstante priser. Blandt 13 industrialiserede lande aftog medianværdien for den offentlige sektors andel af bruttonationalproduktet i perioden 1950-70 fra 23.2 til 22.3 pct.

Beck's konklusion anfægtedes af Dubin (1977) og Petersen (1977), der begge viste, at Beck's deflateringsprocedure ikke var acceptabel, idet han havde deflateret de totale offentlige udgifter med en deflator for kollektivt konsum, der afspejler produktivitetsgab mellem den private og den offentlige sektor. Deflateredes i stedet transfereringer og kollektivt konsum særskilt, viste det sig som venteligt, at den offentlige sektor stadigt ekspanderede. Desuden viste Petersen (1977) at Beck's resultater var følsomme for periodevalget, ligesom hans konklusioner kunne ændres ved valg af population.

Væksten i den offentlige sektor i Danmark 1960-75 i internationalt perspektiv

Jorn Henrik Petersen

Institut for Samfundsvidenskab, Odense Universitet

SUMMARY: On the basis of data for 1960 and 1975 as reported in the Yearbook of National Accounts Statistics (U.N. 1978) are calculated various indicators of the growth of the public sector in 15 countries. The indicators are determined in current and fixed prices and illustrate the development of government consumption expenditures, government transfer outlays as well as the total public sector expenditures. The aim of the paper is to determine some characteristics of the development of the public sector in Denmark compared to the development in other countries. It is hypothesized that institutional features are decisive for the differences in developmental patterns reported. Analyses of this hypotheses, however, require data more disaggregated than actually existing on a comparable basis.

I 1976 hævdede Beck (1976), at der var tendens til, at den offentlige sektor ikke længere voksede relativt. Dette resultat fremkom, fordi Beck fokuserede på udviklingen i de offentlige udgifter i konstante priser i forhold til udviklingen i bruttonationalproduktet i konstante priser. Blandt 13 industrialiserede lande aftog medianværdien for den offentlige sektors andel af bruttonationalproduktet i perioden 1950-70 fra 23.2 til 22.3 pct.

Beck's konklusion anfægtedes af Dubin (1977) og Petersen (1977), der begge viste, at Beck's deflateringsprocedure ikke var acceptabel, idet han havde deflateret de totale offentlige udgifter med en deflator for kollektivt konsum, der afspejler produktivitetsgab mellem den private og den offentlige sektor. Deflateredes i stedet transfereringer og kollektivt konsum særskilt, viste det sig som venteligt, at den offentlige sektor stadigt ekspanderede. Desuden viste Petersen (1977) at Beck's resultater var følsomme for periodevalget, ligesom hans konklusioner kunne ændres ved valg af population.

Petersen (1979) beskrev væksten i den offentlige sektor i internationalt perspektiv baseret på OECD data. I det følgende præsenteres mere detaljerede beregninger med særlig vægt på en bestemmelse af karakteristika ved den danske udvikling.

Materialet bag de følgende beregninger er Yearbook of National Accounts Statistics (U.N. 1978), der giver komparable data for »total disbursements of general government« opsplittet på »government consumption expenditure« og »government transfer outlays«.

For at få et indtryk af realvæksten er udgifterne til kollektivt konsum deflateret med den af U.N. offentliggjorte »government consumption« deflator, der er et Paasche index sammenvæjet med kvantiteterne i de enkelte år på samme måde som den implicite BNP deflator. Deflatoren er opbygget af aflønning til offentligt ansatte og indkøb fra den private sektor. De to størrelses relative proportioner i det enkelte år lader sig ikke aflæse af den offentliggjorte statistik, men der er ikke tvivl om, at de er undergået ændringer over den analyserede periode. Det behøver næppe nævnes, at en sådan deflator ikke kan opfange kvalitetsændringer.

Bruttonationalproduktet er deflateret med den offentliggjorte BNP deflator, mens transfereringerne deflateres med den implicite prisdeflator for de private konsum udgifter, der i sin opbygning er konsistent med de to øvrige deflaterer.

Totaludgifterne kan ikke i sig selv deflateres, men de er omregnet til konstante priser ved at addere transfereringer og kollektivt konsum i konstante priser beregnet som ovenfor anført.

Alle beregninger er således foretaget i 1970 priser, når det drejer sig om fastprisberegningerne.

De offentlige udgifter til kollektivt konsum

Tabel 1 belyser de offentlige udgifter til kollektivt konsum i absolutte enheder for perioden 1960-75 ved index for den nominelle vækst, prisudviklingen og realvæksten. Index er beregnet på grundlag af data i nationale valutaenheder. De muliggør sammenligninger landene imellem, og for det enkelte land sammenligninger mellem nominal og reel udvikling.

Kolonne 1 viser en stor spredning i væksten i de nominelle beløb omkring medianværdien 614. Yderpunkterne udgøres af USA med en tredobling og Danmark med en tidobling. De samme to lande udgør yderpunkterne i henseende til index for prisudviklingen, idet omkostningerne i USA er lidt mere end fordoblede over perioden, mens de danske omkostninger er vokset $4\frac{1}{2}$ gang. Medianprisstigningen er udtrykt ved index 309, d.v.s. en prisstigning, der er knap 25 pct. større end den, der er udtrykt i index for prisstigninger i henseende til bruttonationalproduktet, jf. kolonne 4. Sammenlignet med denne forskel i medianværdierne for prisstigningerne, er den

Tabel 1. Offentlige udgifter til kollektivt konsum, 1975 (1960=100). Index for nominel vækst, prisstigning og realvækst. Bruttonationalprodukt, 1975 (1960=100). Index for nominel vækst, prisstigning og realvækst.

	Kollektivt konsum			Bruttonationalprodukt			(3):(6)
	nominel (1)	pris (2)	real (3)	nominel (4)	pris (5)	real (6)	
Australien	796	334	238	490	249	197	1.21
Belgien	538	247	218	409	210	195	1.12
Canada	614	272	226	431	203	212	1.07
Danmark	999	449	223	500	283	177	1.26
Finland	918	397	231	619	303	204	1.13
Frankrig	546	309	177	477	234	204	0.87
Grækenland	829	303	274	639	240	266	1.03
Holland	666	425	157	493	250	197	0.80
Irland	890	415	215	564	322	175	1,23
Schweiz	535	268	199	374	227	165	1.21
Sverige	621	309	201	397	226	176	1.14
Tyskland	536	267	201	340	195	174	1.16
United Kingdom	541	369	147	405	281	144	1.02
USA	336	222	151	301	184	164	0.92
Østrig	525	325	162	401	209	192	0.84
Median	614	309	201	431	249	192	1.12

danske »forskel« væsentlig større, idet den udgør knap 60 pct. Konsekvensen heraf ses af kolonne 3, der viser den reale vækst i offentlige udgifter til kollektivt konsum. Australien, Canada, Finland og Grækenland fremviser en større vækst i realudgifter til kollektivt konsum end Danmark. Man ser, at Sveriges vækst svarer til medianværdien. Prisudviklingen på kollektivt konsum har været væsentligt højere i Danmark end i Sverige.

Kolonnerne 4-6 viser index for nominel vækst, prisstigning og realvækst i henseende til bruttonationalproduktet. I reale enheder er den danske vækst under medianværdien.

Divideres index for realudgift til kollektivt konsum med index for realbruttonationalprodukt fås et foreløbigt udtryk for væksten i den offentlige sektors realforbrug af ressourcer i relation til den økonomiske vækst iøvrigt. En værdi på en vil være udtryk for en parallel udvikling, mens en værdi større end en udtrykker, at den offentlige sektor i reale enheder har beslaglagt en mere end proportional andel af væksten. Af kolonne 7 ses, at medianværdien er 1.12, mens Danmark, Irland, Australien og Schweiz fremviser kvotienter på hhv. 1.26, 1.23, 1.21 og 1.21. Sverige ligger kun lidt over medianværdien. Yderligere ses det, at fire lande udviser tendens til en relativt faldende offentlig sektor udtrykt ved en kvotient under en.

Tabel 2. Årlige vækstrater for udgifterne til kollektivt konsum.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960- 1965	1965- 1970	1970- 1975	1960- 1975	1960- 1965	1965- 1970	1970- 1975	1960- 1975
Australien	10.9	11.8	22.0	14.8	7.3	5.0	5.5	5.9
Belgien	8.9	9.7	17.1	11.9	6.3	4.7	5.0	5.3
Canada	9.6	14.8	15.0	13.1	5.8	7.6	4.1	5.8
Danmark	16.0	17.0	16.8	16.6	5.7	7.7	5.5	5.5
Finland	13.5	13.0	21.5	15.9	6.3	5.3	5.7	5.7
Frankrig	9.7	9.2	14.8	11.9	3.4	4.8	3.3	3.8
Grækenland	11.4	12.4	22.0	15.1	5.0	5.9	8.2	6.9
Holland	13.2	11.8	15.5	13.5	1.7	5.0	2.5	3.0
Irland	10.6	12.8	24.1	15.7	3.3	5.2	7.3	5.2
Schweiz	14.6	8.3	13.2	11.8	8.1	3.4	2.7	4.7
Sverige	11.8	12.8	14.2	12.9	5.4	5.7	5.5	5.5
Tyskland	11.5	9.0	14.8	11.8	5.9	3.1	5.0	4.7
United Kingdom	7.3	8.4	20.5	11.9	2.5	1.6	3.6	2.6
USA	6.0	9.9	9.3	8.4	1.7	5.6	2.4	3.2
Østrig	9.7	10.7	14.7	11.7	3.0	3.1	3.7	3.3
Median	10.9	11.8	15.5	12.9	5.4	5.2	5.0	5.2

Tabel 2. illustrerer de samme forhold i form af vækstrater i udgifterne til kollektivt konsum dels for hele perioden, dels for femårsperioder, idet vækstrater beregnes i såvel løbende som faste priser. I løbende priser ses vækstraten at øges fra periode til periode med en medianværdi for perioden som helhed på 12.9. I konstante priser aftager vækstraten fra periode til periode med en medianværdi for hele perioden på 5.2 pct.

I løbende priser har Danmark den højeste vækstrate for perioden som helhed, mens fire lande har højere vækstrate end Danmark, når der regnes i konstante priser. Disse fire lande er naturligvis de samme som dem, der i tabel 1 fremviser et højere index for volumen af kollektivt konsum end det danske.

Den i konstante priser fra periode til periode aftagende medianværdi for vækstraten dækker over en forskelligartet udviklingsprofil for de forskellige lande.

De offentlige udgifter til transfereringer

Transfereringer beslaglægger, når der bortses fra deres afledede effekter, ikke reale ressourcer; men der er næppe tvivl om, at med stigende transfereringsomfang vil disse afledede effekter spille en stigende rolle, ligesom det givetvis er den samlede offentlige sektors omfang incl. transfereringer, der spiller en rolle for den enkelte holdings til

Tabel 3. Offentlige udgifter til transfereringer, 1975 (1960=100). Index for nominel vækst, prisudvikling og realvækst.

	Nominel	Pris	Real	Index for realvækst i transferering/ index for realvækst i BNP
Australien	645	220	293	1.45
Belgien	640	198	323	1.66
Canada	614	179	343	1.62
Danmark	1012	255	393	2.22
Finland	952	259	368	1.80
Frankrig	713	225	317	1.55
Grækenland	1286	220	585	2.20
Holland	1107	232	477	2.42
Irland	1084	301	360	2.06
Schweiz	736	214	344	2.08
Sverige	793	214	371	2.11
Tyskland	495	179	277	1.59
United Kingdom	438	268	163	1.13
USA	537	176	305	1.86
Østrig	540	194	278	1.45
Median	713	220	344	1.80

fordelingen mellem privat og offentlig aktivitet. Ved en belysning af den offentlige sektors reale omfang må transfereringerne derfor medtages.

Tabel 3 belyser de offentlige udgifter til transfereringer i absolutte enheder for perioden 1960-75 ved index for den nominelle vækst, prisudviklingen og den reale vækst.

Kolonne 1 viser stor spredning i de nominelle beløb omkring medianværdien på 713, der er noget større end medianvæksten i kollektivt konsum. Denne tendens gælder for de fleste lande. U.K. og Tyskland fremviser den laveste vækst i nominelle termer, mens Grækenland, Holland, Irland og Danmark har mere end tidoblet det anvendte beløb. Sammen med Irland, U.K. og Finland er den danske prisstigning blandt de højeste jf. kolonne 2. Grækenland og Holland har derfor i reale termer en væsentlig større vækst i transfereringsudgifterne end Danmark, der dog i denne henseende har den tredjestørste stigning, d.v.s. en stigning der er noget større end den svenske.

I kolonne 4 er beregnet en kvotient, der udtrykker index for realudgifter til transfereringer divideret med index for realudviklingen i bruttonationalproduktet. Denne kvotient giver et foreløbigt udtryk for væksten i transfereringerne i relation til den økonomiske vækst iøvrigt. Man ser, at medianværdien ligger væsentligt over medianværdien for kollektivt konsum (1.80 mod 1.12). Den stærkeste vækst

Tabel 4. Årlige vækstrater for offentlige udgifter til transfereringer.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960- 1970	1965- 1975	1970- 1975	1960- 1975	1960- 1965	1965- 1970	1970- 1975	1960- 1975
Australien	8.8	9.2	22.1	13.2	6.7	5.3	10.3	7.4
Belgien	9.7	12.0	17.9	13.2	6.4	8.8	5.6	6.9
Canada	4.4	14.6	20.1	12.9	3.1	10.6	12.3	8.6
Danmark	14.6	18.5	16.6	16.6	9.1	11.9	7.6	9.5
Finland	14.7	12.0	22.2	16.2	10.0	7.2	10.1	9.0
Frankrig	13.7	10.9	17.5	14.0	9.7	6.1	8.2	8.0
Grækenland	21.5	12.8	21.5	18.6	18.6	10.1	9.0	12.5
Holland	-	-	20.3	17.4	-	-	10.3	11.0
Irland	11.7	18.1	22.2	17.2	7.2	11.9	7.6	8.9
Schweiz	12.5	11.8	18.5	14.2	8.3	7.9	9.6	8.6
Sverige	11.6	13.5	19.4	14.8	7.8	8.8	10.7	9.1
Tyskland	10.0	8.8	15.0	11.2	6.7	6.1	8.2	7.0
United Kingdom	8.0	9.6	13.6	10.4	4.4	4.7	0.9	3.3
USA	6.6	13.8	15.3	11.9	5.1	9.8	8.3	7.7
Østrig	12.2	9.2	13.9	11.9	8.3	5.9	7.0	7.1
Median	11.6	12.0	17.9	14.0	7.5	8.8	8.3	8.6

sammenholdt med væksten i bruttonationalproduktet har fundet sted i Holland efterfulgt af Danmark; men hvor Holland havde en kvotient på under en for det kollektive konsum, havde Danmark i denne henseende den største kvotient overhovedet. I relation til væksten i den offentlige sektors to komponenter sammenholdt med væksten i bruttonationalproduktet scorer Danmark højt på begge dimensioner.

Tabel 4 viser gns. årlige vækstrater for transfereringer i absolutte enheder dels i løbende og dels i konstante årser. Mens medianværdien for vækstraten i løbende priser øges fra femårsperiode til femårsperiode, er dette ikke tilfældet ved fastprisberegningen. For alle landene er den gns. vækstprocent for perioden som helhed større end de tilsvarende vækstprocenter for udgifter til kollektivt konsum. I nominelle termer er den gns. danske vækstprocent for perioden som helhed den fjerde største, mens den i konstante priser er den tredjestørste.

I alle landene er det således væksten i transfereringerne, der er den væsentligste komponent i den offentlige sektors vækst; men der er store variationer landene imellem i den vægt, hvormed de to komponenter indgår.

De samlede offentlige udgifter

I de to foregående afsnit er beskrevet væksten i udgifterne til hhv. kollektivt

Tabel 5. Årlig vækstrate i totale offentlige udgifter.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960- 1965	1965- 1970	1970- 1975	1960- 1975	1960- 1965	1965- 1970	1970- 1975	1960- 1975
Australien	9.9	10.7	22.1	14.1	7.0	5.2	7.7	6.6
Belgien	9.4	11.0	17.6	12.6	6.4	6.9	5.4	6.2
Canada	7.3	14.7	17.2	13.0	4.8	8.8	7.7	7.1
Danmark	15.4	17.7	16.7	16.6	7.0	9.4	5.1	7.1
Finland	14.0	12.5	21.8	16.0	7.7	6.1	7.6	7.1
Frankrig	12.0	11.0	16.5	13.2	6.8	5.6	6.4	6.3
Grækenland	15.1	12.6	21.8	16.4	10.5	7.6	8.6	8.8
Holland	-	-	18.4	15.7	-	-	7.4	7.3
Irland	11.1	15.6	23.0	16.5	5.1	8.7	7.5	7.1
Schweiz	13.3	10.0	16.0	13.1	8.2	5.5	6.4	6.7
Sverige	11.8	13.1	16.5	13.8	6.3	6.9	7.7	7.0
Tyskland	10.7	8.9	14.9	11.5	6.3	4.6	6.7	5.8
United Kingdom	7.6	9.0	17.4	11.3	3.3	3.0	2.4	2.9
USA	6.2	11.3	11.7	9.7	2.7	7.0	4.7	4.8
Østrig	11.0	9.9	14.5	11.8	5.4	4.5	5.5	5.1
Median	11.0	11.2	16.9	13.1	6.4	6.5	6.7	6.6

konsum og transfereringer. I dette afsnit beskrives væksten i de samlede offentlige udgifter og den offentlige sektors relative størrelse. Også for de totale udgifter præsenteres data i såvel løbende som konstante priser, men som nævnt i indledningen fremstår de reale udtryk ikke ved en traditionel deflateringsprocedure. Realudtrykkene er bestemt ved addition af kollektivt konsum og transfereringer i konstante priser som bestemt i de foregående afsnit.

Tabel 5 viser de gns. årlige vækstrater for de totale offentlige udgifter i hhv. løbende og konstante priser. I løbende priser er medianværdien for perioden som helhed 13.1 pct. Yderpunkterne udgøres af USA og Danmark med vækstprocenter på hhv. 9.7 og 16.6. For såvel medianværdi som for alle enkeltlande gælder det, at vækstprocenten ligger over vækstprocenten for bruttonationalproduktet, jf. tabel 6. Medianværdien viser en stigende vækstprocent, fra femårsperiode til femårsperiode, idet stigningen er stærkest fra 60erne sidste halvdel til 70ernes første halvdel. Danmark udgør her en undtagelse, idet det er det eneste land, der fremviser en aftagende vækstprocent i 70erne sammenlignet med 60ernes sidste halvdel. Dette skal ses på baggrund af, at den danske vækstrate i perioden 1965-70 ligger væsentligt over vækstraten i alle andre lande, ligesom Danmark i perioden 1960-65 har den højeste vækstrate overhovedet.

Tabel 6. Årlige vækstrater i bruttonationalproduktet.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960- 1965	1965- 1970	1970- 1975	1960- 1975	1960- 1965	1965- 1970	1970- 1975	1960- 1975
Australien	7.1	10.0	16.6	11.2	4.7	5.8	3.4	4.6
Belgien	8.3	8.7	12.5	9.8	5.1	4.8	3.8	4.6
Canada	7.7	9.1	14.0	10.2	5.7	4.8	5.0	5.1
Danmark	11.3	10.9	11.8	11.3	5.3	4.4	1.9	3.9
Finland	10.3	11.0	17.6	12.9	5.3	5.2	4.2	4.9
Frankrig	10.2	9.9	12.9	11.0	5.8	4.9	3.8	4.8
Grækenland	11.3	10.7	17.6	13.1	8.0	7.2	5.0	6.8
Holland	10.2	10.8	12.8	11.2	5.0	5.6	3.4	4.6
Irland	8.7	10.8	17.4	12.2	3.9	4.5	3.1	3.8
Schweiz	10.2	8.3	9.1	9.2	5.2	4.2	0.8	3.4
Sverige	9.4	8.6	10.9	9.6	5.2	4.0	2.3	3.8
Tyskland	8.7	8.1	8.7	8.5	5.9	3.1	5.0	4.7
United Kingdom	6.9	7.4	15.2	9.8	3.2	2.4	1.9	2.5
USA	6.3	7.4	9.2	7.6	4.6	3.1	2.3	3.3
Østrig	8.7	8.5	12.0	9.7	4.4	5.1	3.9	4.4
Median	8.7	8.7	12.8	10.2	5.2	4.8	3.4	4.6

I reale termer er vækstraterne væsentligt mindre med en spredning fra 2.9 pct. (U.K.) til 8.8 pct. (Grækenland) omkring medianværdien 6.6. Også i konstante værdier er væksten i alle lande større end væksten i bruttonationalproduktet i konstante priser. Den danske vækstrate fremstår igen som den højeste i perioden 1965-70, mens Holland og Grækenland har højere vækstrater for perioden som helhed. Dette afspejler den relativt høje andel det kollektive konsum udgør i Danmark af de samlede offentlige udgifter, samt den meget kraftige danske prisstigning på kollektivt konsum.

Et første groft mål for væksten i den offentlige sektor i relation til den økonomiske vækst iøvrigt fremgår af tabel 7, der viser kvotienter i hhv. løbende og faste priser for gns. årlig vækstrate i totale offentlige udgifter og de gns. årlige vækstrater i bruttonationalproduktet. Samtlige kvotienter er større end en, hvilket er udtryk for, at de offentlige udgifter er vokset stærkere end bruttonationalproduktet. I løbende priser har Danmark den højeste kvotient, mens Schweiz, Irland og Sverige fremviser en højere kvotient end Danmark udtrykt i konstante priser. Dette er en indikation på, at en større del af de offentlige udgifter i Danmark er en følge af højere priser og lønninger på offentligt tilvejebragte goder end tilfældet er i de øvrige lande.

Tabel 8 viser de samlede offentlige udgifter som procent af bruttonationalproduk-

Tabel 7. Gns.årlig vækstrate (1960-75) for totale offentlige udgifter divideret med den gns.årlige vækstrate (1960-75) for bruttonationalproduktet.

	Løbende priser	Konstante priser
Australien	1.26	1.43
Belgien	1.29	1.35
Canada	1.28	1.39
Danmark	1.47	1.82
Finland	1.24	1.45
Frankrig	1.02	1.31
Grækenland	1.25	1.29
Holland	1.40	1.59
Irland	1.35	1.23
Schweiz	1.42	1.97
Sverige	1.43	1.84
Tyskland	1.35	1.23
United Kingdom	1.15	1.16
USA	1.23	1.45
Østrig	1.22	1.16
Median	1.29	1.45

tet i hhv. løbende og konstante priser. Medianværdien viser permanent stigning hele perioden i løbende priser med særlig stærkt vækst siden 1965. I konstante priser ses en reduktion i 1965 sammenlignet med 1960 og derefter en stigning.

Ser man på den danske offentlige sektors andel er den såvel i løbende som i konstante priser under medianværdien i 1960 og 1965, men derefter ligger den over medianværdien. I 1960 havde Danmark den fjerde laveste andel for offentlige udgifter til bruttonationalproduktet såvel i løbende som i konstante priser. I 1970 havde Danmark den fjerde højeste andel og samme placering indtog Danmark i 1975.

Den danske udvikling er således exceptionel i henseende til væksten i den offentlige sektors andel i bruttonationalproduktet. Dette ses måske klarere af tabel 9 som viser et index for den offentlige sektors størrelse over perioden 1960-75. I løbende priser fordobledes den offentlige sektors andel i Danmark. Også i konstante priser indtager Danmark en topplacering sammen med Schweiz: men hvor Danmark i løbende priser havde en vækst i den offentlige sektors andel på 34 pct. over medianværdien, mens f.eks. Sverige havde en vækst på 17 pct. over medianværdien, gælder det i konstante priser, at den danske vækst kun lå 20 pct. over medianværdien, mens den svenske lå 17 pct. over. Dette er en grov indikation på, at den svenske vækst er i højere grad end den danske har yttret sig på outputsiden, mens den danske vækst i højere grad er en konsekvens af ændrede inputpriser.

Tabel 8. Den offentlige sektors størrelse målt ved de totale offentlige udgifters andel af bruttonationalproduktet.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960	1965	1970	1975	1960	1965	1970	1975
Australien	19.0	21.6	22.2	28.0	20.5	22.9	22.2	27.3
Belgien	28.4	29.8	33.0	41.2	28.1	29.9	33.0	35.7
Canada	25.4	25.0	32.2	36.9	27.9	26.7	33.0	35.7
Danmark	21.4	25.7	34.6	42.9	25.0	27.4	34.6	40.2
Finland	21.9	25.8	27.6	32.9	23.6	26.4	27.6	32.5
Frankrig	30.2	32.9	34.7	40.5	32.1	33.6	34.7	39.3
Grækenland	17.4	20.6	22.4	26.7	19.6	22.0	22.4	26.4
Holland	28.0	-	39.7	50.7	33.1	-	39.7	47.8
Irland	24.7	27.6	34.2	43.3	26.5	28.1	34.2	42.2
Schweiz	17.2	19.7	21.3	29.0	17.4	20.0	21.3	28.0
Sverige	26.9	29.9	36.6	46.9	30.3	31.8	36.6	47.4
Tyskland	27.7	30.4	31.6	41.7	29.4	31.4	31.6	39.6
United Kingdom	29.9	30.9	33.3	36.1	32.0	32.2	33.3	34.1
USA	25.4	25.4	30.3	33.8	27.6	25.2	30.3	34.0
Østrig	25.5	28.4	30.3	33.9	29.8	31.2	30.3	32.7
Median	25.5	26.7	32.2	40.5	28.1	27.8	33.0	36.6

Nu skal man naturligvis erindre, at en stigende offentlig sektor andel ikke i sig selv er udtryk for det offentlige reale ressourceforbrug. Det reale ressourceforbrug finder alene udtryk i det kollektive konsum og de offentlige investeringer, der ikke er inddraget i denne fremstilling. Der kan derfor knytte sig interesse til et mål for den offentlige sektors størrelse alene udtrykt ved det kollektive konsums andel af bruttonationalproduktet. Et sådant mål fremgår af tabel 10, der viser den offentlige sektors størrelse udtrykt ved det kollektive konsums andel af bruttonationalproduktet.

Udtrykt ved medianværdien i løbende priser ses en permanent stigning over perioden, mens beregningen i konstante priser viser stagnation eller reduktion i 60'erne med en efterfølgende vækst i 70'ernes første halvdel.

Hvad angår Danmark befinder landet sig også ved dette mål under medianværdien i løbende priser i 1960, mens det i konstante priser for alle perioder ligger over medianværdien. Hvor Danmark havde den fjerdestørste offentlige sektor målt ved totaludgifterne, har landet i 1975 den næststørste andel for offentlig sektor med Sverige placeret som den største, når man kun ser på den offentlige sektors reale ressourceforbrug. Man ser igen den forskelligartede udvikling i inputpriserne derved, at forskellen mellem Danmark og Sveriges andel målt i løbende priser er 0.1 pct.points, men 3.8 pct.points udtrykt i konstante priser.

Tabel 9. Index for den offentlige sektors størrelse målt ved de totale offentlige udgifter i procent af bruttonationalproduktet.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960	1965	1970	1975	1976	1965	1970	1975
Australien	100	114	117	147	100	112	108	133
Belgien	100	105	116	145	100	106	117	127
Canada	100	98	128	145	100	96	118	131
Danmark	100	120	162	200	100	110	138	161
Finland	100	118	126	150	100	112	118	138
Frankrig	100	109	115	134	100	105	108	122
Grækenland	100	118	129	153	100	112	114	135
Holland	100	-	-	181	100	-	-	144
Irland	100	112	138	175	100	106	129	159
Schweiz	100	115	124	169	100	115	122	161
Sverige	100	111	136	174	100	105	121	156
Tyskland	100	110	114	151	100	107	107	135
United Kingdom	100	103	111	121	100	101	104	107
USA	100	100	119	133	100	91	115	123
Østrig	100	111	119	133	100	105	102	110
Median	100	111	122	149	100	106	115	134

Tabel 10. Den offentlige sektors størrelse målt ved det kollektive konsums andel af bruttonationalproduktet.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960	1965	1970	1975	1960	1965	1970	1975
Australien	9.8	11.6	12.6	15.9	11.6	13.1	12.6	14.0
Belgien	12.8	13.1	13.7	16.8	13.0	13.8	13.7	14.5
Canada	13.6	14.9	19.2	20.1	16.6	16.8	19.2	18.3
Danmark	12.3	15.1	19.8	24.6	16.6	16.9	19.8	20.9
Finland	12.6	14.6	15.9	18.7	15.1	15.8	15.9	17.1
Frankrig	12.9	12.6	13.4	14.6	15.3	13.5	13.4	13.1
Grækenland	11.7	11.7	12.6	15.2	14.3	13.4	12.6	14.7
Holland	13.6	15.6	16.3	18.4	19.7	16.8	16.3	15.6
Irland	12.4	13.5	14.8	19.5	14.7	14.3	14.8	18.0
Schweiz	8.8	10.5	10.5	12.6	9.5	10.9	10.5	11.5
Sverige	15.8	17.7	21.4	24.7	19.5	19.7	21.4	24.7
Tyskland	13.5	15.3	15.9	21.0	16.2	17.0	15.9	18.5
United Kingdom	16.5	16.8	17.7	22.1	19.0	18.3	17.7	19.3
USA	17.2	17.0	19.1	19.2	19.6	17.0	19.1	19.2
Østrig	12.7	13.3	14.7	16.6	17.3	16.2	14.7	14.6
Median	12.8	14.6	15.9	18.7	16.2	16.2	15.9	17.1

Tabel 11. Index for den offentlige sektors størrelse målt ved det kollektive konsum i procent af bruttonationalproduktet.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960	1965	1970	1975	1960	1965	1970	1975
Australien	100	118	129	162	100	113	109	121
Belgien	100	102	107	131	100	106	105	112
Canada	100	110	141	148	100	101	116	110
Danmark	100	123	161	200	100	102	119	126
Finland	100	116	126	148	100	105	105	113
Frankrig	100	98	104	113	100	88	88	86
Grækenland	100	100	108	130	100	94	88	103
Holland	100	115	120	135	100	85	83	79
Irland	100	109	119	157	100	97	101	122
Schweiz	100	119	119	143	100	115	111	121
Sverige	100	112	135	156	100	101	110	127
Tyskland	100	113	117	156	100	105	98	114
United Kingdom	100	102	107	134	100	96	93	102
USA	100	99	111	112	100	87	97	98
Østrig	100	105	116	131	100	94	85	84
Median	100	102	119	143	100	101	101	113

Tabel 11 viser et index for væksten i den offentlige sektors reale ressourceforbrug, der yderligere sætter det ovenfor om udviklingen i Sverige og Danmark anførte i relief.

Det ville naturligvis være ønskeligt at kunne disaggregere det kollektive konsum i dets bestanddele, men dette er kun i ringe grad muligt på det foreliggende datamateriale. For en vis gruppe af landene er det dog muligt at udskille forsvarsudgifterne som del af det kollektive konsum.

Dette er illustreret i tabel 12, der igen viser Sverige og Danmark som havende de største offentlige sektorer. Hvor det kollektive konsum taget under et for disse lande er hhv. 44 og 22 pct. større end medianværdien, er de tilsvarende tal, når forsvaret er »trukket ud« hhv. 57 og 38 pct. større end medianværdien.

Hvor Holland totalt set har den største offentlige sektor af alle, ligger Holland målt ved kollektivt konsum både incl. og excl. forsvar under medianværdien, hvilket er udtryk for, at Holland i højeste grad har baseret de offentlige udgifter på transfereringer. For at få et mål for landenes relative benyttelse af transfereringer hhv. kollektivt konsum er i tabel 13 illustreret en kvotient, der viser det kollektive konsums andel af bruttonationalproduktet divideret med den offentlige sektors totale andel af bruttonationalproduktet. Jo højere denne kvotient er des større vægt lægges der på det kollektive konsum. Tallene refererer til forholdene i 1960 og 1975 i

Tabel 12. Den offentlige sektors størrelse målt ved kollektivt konsum exclusive forsvar i pct. af bruttonationalprodukt.

	Løbende priser				Konstante priser			
	1960	1965	1970	1975	1960	1965	1970	1975
Australien	7.3	8.1	9.4	13.7	8.6	9.2	9.4	12.1
Belgien	8.1	9.4	11.2	15.2	8.2	9.9	11.2	13.2
Danmark	9.8	12.4	17.5	22.2	13.1	13.9	17.5	18.8
Finland	11.2	12.9	14.4	17.1	13.3	14.0	14.4	15.6
Grækenland	7.3	8.1	8.0	8.4	8.9	9.3	8.0	8.1
Holland	9.7	11.9	12.9	15.3	14.1	-	12.9	13.0
Sverige	-	13.6	17.9	21.3	-	15.2	17.9	21.7
Tyskland	10.3	11.3	13.0	17.8	12.5	12.6	13.0	15.8
United Kingdom	10.3	11.0	12.9	17.1	11.8	12.0	12.9	14.2
USA	8.6	9.7	11.5	13.3	9.8	9.9	11.5	13.2
Østrig	11.5	12.1	13.6	-	15.7	14.7	13.6	-
Median	9.8	11.3	12.9	16.2	12.2	12.3	12.9	13.7

konstante priser hhv. incl. og excl. forsvarsudgifter. Ser man alene på den civile andel af det kollektive konsum, fremgår det, at de skandinaviske lande i højere grad end de øvrige har satset på tilvejebringelse af institutionelle ydelser, mens de øvrige har en større transfereringsandel. For alle lande bortset fra Sverige gælder det, at transfereringsandelen er vokset over den betragtede periode, men i varierende grad.

Vi har tidligere præsenteret en række foreløbige udtryk for væksten i den offentlige sektor i relation til den økonomiske vækst iøvrigt. Som det bedste mål for cross-nationale sammenligninger i denne henseende er i tabel 14 vist elasticiteter, der opgjort hhv. på femårsperioder og hele perioden viser dels de relative ændringer i de offentlige totaludgifter, dels de relative ændringer i kollektivt konsum og dels de relative ændringer i transfereringerne i forhold til de relative ændringer i bruttonationalproduktet.

Man ser en stadig stigning i transferingselasticiteterne over perioden, mens det kollektive konsums andel er stagnerende i 60'erne men voksende i 70'erne. For det kollektive konsum ses flere elasticiteter under en, hvilket er udtryk for en relativ reduktion i den offentlige sektors reale ressourceforbrug. For perioden som helhed fremviser Danmark og Irland de højeste elasticiteter i henseende til totaludgifterne. I henseende til det kollektive konsum har Danmark og Sverige de højeste elasticiteter, mens Danmark sammen med Holland har de højeste elasticiteter i henseende til transfereringerne.

Dette understreger det tidligere om den danske offentlige sektors vækst anførte.

Tabel 13. Kvotient for det kollektive konsums andel i den totale offentlige sektors relative andel.

	1960 incl. forsvar	1960 excl. forsvar	1975 incl. forsvar	1975 excl. forsvar
Australien	0.57	0.42	0.51	0.44
Belgien	0.46	0.29	0.41	0.37
Canada	0.59	-	0.50	-
Danmark	0.66	0.52	0.52	0.47
Finland	0.64	0.56	0.53	0.48
Frankrig	0.48	-	0.33	-
Grækenland	0.73	0.45	0.56	0.31
Holland	0.60	0.43	0.33	0.27
Irland	0.55	-	0.43	-
Schweiz	0.55	-	0.41	-
Sverige	0.52	-	0.52	0.46
Tyskland	0.55	0.43	0.47	0.40
United Kingdom	0.59	0.37	0.57	0.42
USA	0.71	0.35	0.56	0.39
Østrig	0.60	-	0.45	-

Sammenfatning

I det følgende skal i punktform rekapituleres de karakteristika ved den danske offentlige sektors vækst, der er fremstået indenfor det her anlagte komparative perspektiv.

(1) Generelt viser beskrivelsen betydningen af at omsætte nominal- til realværdier og af at skelne mellem real- og transfereringsudgifter.

(2) I nominelle enheder har Danmark den kraftigste vækst overhovedet i udgifter til kollektivt konsum, men samtidigt er den danske prisstigning på kollektivt konsum den højeste overhovedet, hvorfor den danske realvækst kun er den femtestørste.

(3) Samtidigt er den danske realvækst i bruttonationalproduktet under medianværdien, hvorfor væksten i udgifterne til kollektivt konsum i relation til væksten iøvrigt er den største blandt de undersøgte lande.

(4) I realenheder har kun Holland og Grækenland en større vækst i transfereringsudgifterne, men kun Holland fremviser større vækst i reale udgifter til transfereringer i relation til væksten i bruttonationalproduktet.

(5) For de offentlige udgifter under et har Danmark den største vækst overhovedet målt i løbende priser, idet Danmark dog som det eneste land fremviser en aftagende vækstrate i perioden 1970-75.

(6) Sættes den gns. årlige vækstrate i de offentlige udgifter i relation til den gns. årlige vækstrate i bruttonationalproduktet har Danmark den højeste relative vækst

Tabel 14. Inkomstelasticiteter for offentlige udgifter i konstante priser.

	Totaludgifter						Kollektivt konsum						Transferinger							
	1960-		1965-		1970-		1960-		1965-		1970-		1960-		1965-		1970-		1975	
	1965	1975	1970	1975	1975	1975	1965	1975	1970	1975	1975	1975	1965	1975	1970	1975	1975	1975	1975	
Australien	1.57	0.87	2.50	1.67	1.64	0.85	1.72	1.42	1.49	0.90	3.53	1.99	1.29	1.96	1.56	1.82	2.17	1.87	3.82	
Belgien	1.28	1.50	1.48	1.55	1.27	0.96	1.37	1.24	1.51	2.51	2.86	2.17	0.51	2.86	2.17	3.82	2.06	1.79	2.09	
Canada	0.82	2.00	1.64	1.59	1.03	1.69	0.81	1.20	1.87	1.60	1.60	1.60	1.10	1.87	1.60	1.60	1.44	1.49	2.85	
Danmark	1.36	2.35	2.82	2.37	1.10	1.87	1.60	1.20	1.02	1.41	1.26	0.72	1.20	1.02	1.41	1.26	1.79	1.27	1.93	
Finland	1.52	1.19	1.96	1.73	0.53	0.97	0.87	0.72	0.80	0.80	1.74	1.55	0.81	0.80	1.74	1.55	1.49	2.85	3.48	
Frankrig	1.19	1.15	1.78	1.44	0.81	0.80	0.72	0.58	0.31	0.89	0.72	0.58	0.31	0.89	0.72	0.58	2.00	3.09	2.72	
Grækenland	1.37	1.07	1.82	1.55	0.83	1.17	2.56	1.52	0.83	1.17	2.56	1.52	0.83	1.17	2.56	1.52	1.67	2.01	14.92	
Holland	-	-	2.34	1.91	1.65	0.80	3.60	1.54	1.65	0.80	3.60	1.54	1.65	0.80	3.60	1.54	1.56	2.48	5.43	
Irland	1.35	2.11	2.65	2.37	1.04	1.48	2.46	1.62	1.04	1.48	2.46	1.62	1.04	1.48	2.46	1.62	1.41	1.43	4.85	
Schweiz	1.66	1.35	9.35	1.62	1.22	0.69	2.80	1.33	1.22	0.69	2.80	1.33	1.22	0.69	2.80	1.33	1.43	2.09	0.48	
Sverige	1.22	1.86	3.70	2.31	0.77	0.68	2.00	1.05	0.77	0.68	2.00	1.05	0.77	0.68	2.00	1.05	1.43	2.09	0.48	
Tyskland	1.31	1.03	3.82	1.81	0.34	1.88	1.03	0.94	0.34	1.88	1.03	0.94	0.34	1.88	1.03	0.94	1.11	3.60	4.03	
United Kingdom	1.04	1.29	1.29	1.21	0.66	0.59	0.95	0.67	0.66	0.59	0.95	0.67	0.66	0.59	0.95	0.67	2.04	1.18	1.94	
USA	0.56	2.44	2.14	1.60	1.03	0.96	1.72	1.26	1.03	0.96	1.72	1.26	1.03	0.96	1.72	1.26	1.61	1.98	3.48	
Østrig	1.24	0.87	1.46	1.21	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	1.67	
Median	1.33	1.32	2.14	1.67	1.03	0.96	1.72	1.26	1.61	1.98	3.48	2.56	1.61	1.98	3.48	2.56	1.61	1.98	3.48	

overhovedet i nominelle enheder, mens væksten kun er den fjerdestørste regnet i faste priser, hvilket er en indikation på, at den danske vækst i højere grad har ytret sig i stigende inputpriser end tilfældet er i en række andre lande.

(7) Den samlede offentlige sektors andel af bruttonationalproduktet ligger for Danmarks vedkommende i periodens begyndelse under medianværdien såvel i løbende som i faste priser, mens den i periodens slutning er den fjerdestørste. Det er således især den relative vækst, der er et markant træk.

(8) Ser man på den offentlige sektors reale beslaglæggelse af ressourcer målt ved det kollektive konsums andel af bruttonationalproduktet, er den danske offentlige sektor ved periodens slutning den næststørste kun overgået af Sverige. Denne placering bliver mere markant, hvis man udelader forsvarsudgifterne af det kollektive konsum.

(9) De skandinaviske lande har, når man ser på det civile konsum, en større andel kollektivt konsum i den totale offentlige sektors relative andel end de øvrige lande.

(10) Målt i relation til indkomstudviklingen har Danmark sammen med Sverige den stærkeste vækst i udgifterne til kollektivt konsum og sammen med Holland den stærkeste vækst i udgifter til transfereringer, mens Danmark sammen med Irland har den højeste totalvækst.

De ovenfor anførte resultater af en sammenligning er naturligvis af deskriptiv karakter. En forklaring på forskellene må bero på en teori om den offentlige sektor. Ofte er analyser af den offentlige sektors vækst baseret på en antagelse om, at staten og kommunerne tilpasser sig borgernes præferencer, hvilket bl.a. finder udtryk i forsøgene på at bestemme pris- og indkomstelasticiteter i efterspørgslen efter offentligt tilvejebragte goder.

Dette er udtryk for anvendelse af en markedsanalogi på den adfærd, der karakteriserer aktørerne i den offentlige sektor. De ovenfor bestemte indkomstelasticiteter skal på ingen måde forstås således.

De registrerede forskelle i de meget aggregerede data, der er rapporteret i denne artikel, er snarere indikation på, at institutionelle forskelle spiller en rolle for forståelsen af det differentielle mønster i henseende til den offentlige sektors vækst. Antagelsen er da snarere den, at de offentlige organer kun i en vis udstrækning reagerer på ændrede borgerpræferencer, mens den øvrige udvikling skyldes specifikke institutionelle karakteristika. Forskelle i udgiftsstørrelse og -struktur reflekterer således udover forskelle i borgerpræferencer tillige forskelle i politisk-bureaukratiske institutioner. Dette må give anledning til en hypotese om, at forskellene i vid udstrækning vil kunne forklares ved forskelle i institutionel udvikling, idet sådanne forskelle vil betinge forskelle i den offentlige sektors relative monopolstilling. Videre analyser indenfor dette felt fordrer derfor undersøgelser af, hvordan fiskale og

politiske institutioners egenskaber er relaterede til udviklingsmønstret for offentlige udgifter. Sådanne analyser kræver væsentlig mere disaggregerede data end de, der er anvendt i denne undersøgelse.

Litteratur

- Beck, Morris. 1976. The Expanding Public Sector: Some Contrary Evidence. *National Tax Journal* 29: 15-21.
- Dubin, Elliott. 1977. The Expanding Public Sector: Some Contrary Evidence - a Comment. *National Tax Journal* 30:95.
- Petersen, J. H. 1977. The Public Sector is still Expanding: A Comment to Morris Beck. Unpublished working paper.
- Petersen, J. H. 1979. *Den offentlige sektors vækst i internationalt perspektiv*. Nyt fra Odense Universitet, (særtryk), juni 1979.
- Yearbook of National Accounts Statistics*. 1978. United Nations.

politiske institutioners egenskaber er relaterede til udviklingsmønstret for offentlige udgifter. Sådanne analyser kræver væsentlig mere disaggregerede data end de, der er anvendt i denne undersøgelse.

Litteratur

- Beck, Morris. 1976. The Expanding Public Sector: Some Contrary Evidence. *National Tax Journal* 29: 15-21.
- Dubin, Elliott. 1977. The Expanding Public Sector: Some Contrary Evidence - a Comment. *National Tax Journal* 30:95.
- Petersen, J. H. 1977. The Public Sector is still Expanding: A Comment to Morris Beck. Unpublished working paper.
- Petersen, J. H. 1979. *Den offentlige sektors vækst i internationalt perspektiv*. Nyt fra Odense Universitet, (særtryk), juni 1979.
- Yearbook of National Accounts Statistics*. 1978. United Nations.